

Lidský úděl

(ad David Attenborough)

Přírodovědec a cestovatel David Attenborough (nar.1926 ve střední Anglii) navštívil během svého¹ života téměř všechny kouty naší planety a prostřednictvím televize pravidelně informoval veřejnost o *změnách biosféry*. Ve své poslední pulikaci *A Life on Our Planet*² popisuje, jak se postupně měnily přírodní podmínky na planetě Zemi v průběhu jeho života:

Svět roku	1937	1954	1960	1968	1971	1978	1989	1997	2011	2020
populace	2,3	2,7	3,0	3,5	3,7	4,3	5,1	5,9	7,0	7,8 miliard
% divočiny	66	64	62	59	58	55	49	46	39	35 %
Uhlík v atm.	280	310	315	323	326	335	353	360	391	415 ppm ³

Růst populace v chudých zemích (Indie, Afrika) souvisí s s nízkou vzdělaností, zejména u žen. Chudá rodina vidí v množství potomků šanci na přežití rodu a zabezpečení ve stáří. Sebevědomá, vzdělaná žena má vedle rodiny i další zájmy, není pouhou otrokyní. Některé země mají problém opačný – vymírají, např. Rusko, Ukrajina, Moldavsko. Zvláštním případem je Čína, kde v důsledku politiky jednoho dítěte a vzestupu životní úrovně lidé po velké rodině netouží⁴.

Autor věnuje velkou pozornost tzv. *divočině*, zejména původním pralesům, kde hospodaří *udržitelně* jen původní domorodci. Patří sem i rozsáhlá savana ve střední Africe, kde dosud žijí stáda buvolů, slonů a jiné zvěře. Divočiny tvoří dokonalý a stabilní ekosystém - společenství rozmanitých živočichů a rostlin, které jsou svým způsobem života propojeny; když jeden článek vypadne, poškodí to celé společenství. Příkladem může být Yellostonský národní park; spárkatá zvěř tu poškozovala mladé porosty. Situace se napravila až po vypuštění vrcholových predátorů – vlků.

Zde bych si dovolil malou poznámku. Také náš druh – homo sapiens – je třeba považovat za součást zemské biosféry. Na rozdíl od našich bratrů- příbuzných, s nimiž sdílíme tuto Zemi, dokážeme se rychle přizpůsobit novým podmínkám. Myslíme si, že jednáme uvědoměle, ale většinou to není pravda, jednáme často pudově. Chceme-li zde na Zemi přežít, je nutno omezit plýtvání a přejít od pohodlného života ke skromnosti a využívání naší fyzické výbavy: fyzicky pracovat, chodit po svých, jíst zdravě. Sočasná pandemie souvisí do značné míry s nezdravým způsobem života – pandemií obezity.

Vedle toho se autor zamýšlí nad možnostmi revitalizace oceánů, které byly z velké části vyloveny „plovoucími továrnami“ na zpracování ryb. Moře přitom skýtá obživu velké části lidstva. V mořském ekosystému hrají důležitou roli velryby, které svým periodickým ponořováním čerí usazeniny z mořského dna a zásobují tak fytoplankton cennými živinami. Počet veyrb poklesl vlivem nadměrného lovu asi na 30%. Velrybářské mocnosti se dohodly na zákazu lovu, ale některé země (např. Japonsko) zákaz nedodržují.

1 Téměř stoletého

2 Vyd.2020, česky 2021

3 Particles per million

4 Přináší to však jeden problém – rýsuje se nedostatek pracovních sil

Vzrůst koncentrace uhlíku (resp. CO₂) v ovzduší souvisí se spalováním fosilních paliv, zejména uhlí a ropy. Uhlíkaté sedimenty, které se hromadily v zemské kůře po stovky milionů let, se naráz⁵ dostávají do ovzduší. Část vypouštěného kyslíčnicku uhličitého se přitom rozpustí v oceánech a sníží pH mořské vody. To způsobuje rozpouštění vápenatých schránek a hynutí korálových útesů, které jsou domovem vzácných druhů ryb a chrání pevninu před vlnobitím.

Některé důsledky tohoto vývoje mohou být pozitivní, např. vyšší koncentrace CO₂ urychluje fotosyntézu a způsobuje „ozelenění“, planety, které bylo zaznamenáno pomocí družic. Větší část očekávaných změn však vypadá nevábně – časté extrémy počasí (tání ledovců, sucha x povodně), tajfuny, tornáda, vzestup mořské hladiny,..

Podle Davida Attenborougha je možno tomuto vývoji stále ještě zabránit; je třeba vypustit z jídelníčku maso a jíst jen zeleninu a uměle vyrobený protein. Ozdravit život v moři, přestat pást dobytek a proměnit pastviny, pole, případně plantáže, zpátky na divočinu. Nevím, do jaké míry jsou tyto představy reálné. Je otázkou, jak dopadne *Zelený úděl* Evropské unie. Začít bychom však měli především sami u sebe: žít skromně, neplýtvat energií a vážit si toho, co nám příroda dává.

V Davli, 8. února 2020

Jan Matys

5 Od začátku průmyslové doby, tj. asi po 200 let